

تأثیر بازی های آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی

علیرضا جعفری^۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۸/۶

تاریخ وصول: ۱۳۹۳/۵/۱۴

چکیده

زمینه: زندگی اجتماعی دارای شاخص ها و نمادهایی است. بدون شناخت نمادهای اجتماعی، نمی توان در اجتماع زیست. در واقع، مقدمه ی زندگی اجتماعی، «اجتماعی شدن» است؛ و دانشمندان تعلیم و تربیت برای استفاده از ابزارهای لازم جهت بهینه سازی بستر مناسب به منظور افزایش و ارتقاء رشد اجتماعی کودکان در دوران رشد تلاش می کنند.

هدف: این پژوهش با هدف بررسی تأثیر بازیهای آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی صورت گرفت.

روش: پژوهش از نوع تجربی پیش آزمون- پس آزمون با گروه گواه بود. بدین منظور از بین کلیه کودکان مشغول به تحصیل در دوره پیش دبستانی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۱-۹۰، ۱۳۹۰ کودک دختر و پسر با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای بعنوان نمونه پژوهش انتخاب و بطور تصادفی به دو گروه آزمایش و گواه تقسیم شدند؛ سپس آزمون رشد اجتماعی واینلند بعنوان پیش آزمون در مورد هر دو گروه مورد اجرا قرار گرفت. پس از آن به گروه آزمایش به مدت ۸ هفته (هر هفته دو جلسه ۴۵-۳۰ دقیقه ای) بازیهای آموزشی ارائه شد. در پایان مجدد آزمون رشد اجتماعی واینلند در مورد هر دو گروه بعنوان پس آزمون مورد اجرا قرار گرفت. سپس داده های حاصل از اجرای پیش آزمون و پس آزمون با استفاده از آزمون t مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۱. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهر، گروه روانشناسی، اهر، ایران. PersianARJ@yahoo.com

یافته‌ها: نتایج حاصل نشان داد که بین میانگین رشد اجتماعی دانش‌آموزانی که بازیهای آموزشی انجام داده‌اند با دانش‌آموزانی که این بازیها را انجام نداده‌اند تفاوت معنی‌دار وجود دارد. نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر می‌توان گفت بازی‌های آموزشی موجب افزایش رشد اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی می‌شود.

واژگان کلیدی: بازی، بازی‌های آموزشی، رشد اجتماعی، کودک پیش‌دبستانی.

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و به برقراری ارتباط با دیگران نیازمند است؛ بسیاری از نیازهای عالی انسان و شکوفا شدن استعدادها و توانایی‌هایش فقط از طریق تعامل بین فردی و ارتباطات اجتماعی می‌تواند فعلیت یابد (جعفری، ۱۳۹۰). لازمه زندگی اجتماعی، آمادگی روانی، برخورداری از مهارت‌های اجتماعی^۱، اعتماد به نفس و قدرت سازگاری اجتماعی^۲ است. بدون تردید از نظر اجتماع مهم‌ترین بعد شخصیت افراد، بعد اجتماعی شخصیت است (احمدپور، ۱۳۸۹). رشد و تکامل انسان در دوره کودکی از نظر رشد اجتماعی^۳، عاطفی، شناختی و جسمانی دارای ویژگی‌هایی است که قسمتی از آنها می‌تواند کودک را از نظر سلامت روانی آسیب‌پذیر سازد (شفیع‌آبادی، ۱۳۸۷). رفتار اجتماعی پایه و اساس زندگی هر فرد را تشکیل می‌دهد و رشد اجتماعی نیز به نوبه خود سبب اعتلای رشد عقلانی و سایر جنبه‌های رشدی فرد می‌گردد.

اجتماعی شدن به معنای همسانی و همخوانی با قواعد، ارزش‌ها و نگرش‌های گروهی و اجتماعی است. در این فرآیند افراد مهارت‌ها، دانش‌ها و شیوه‌های سازگاری را می‌آموزند و امکان روابط متقابل را در یک فعل و انفعال مستمر به دست می‌آورند (اخوان تفتی و موسوی، ۱۳۸۶). ره‌نما رشد اجتماعی را در قالب سازگاری متقابل کودک با محیط اجتماعی و در رابطه

1. social skills
2. social adjustment
3. social growth

با همسالان می‌داند و آن را فرآیندی تلقی می‌کند که کودک را قادر می‌سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش‌بینی کرده، رفتار خود را کنترل نماید و تعاملات اجتماعی خود را تنظیم سازد (رهنما و علیین، ۱۳۸۴). رشد اجتماعی مهمترین جنبه وجود هر شخص است. چرا که فرض بر این است که کودکان بدون رشد اجتماعی و داشتن مهارت‌های لازم قادر نیستند در تعامل اجتماعی با سایرین وظایف خود را انجام دهند (بیلمن، ۱۹۹۴؛ به نقل از رهنما و علیین، ۱۳۸۴). توجه به این نکته بسیار مهم است که نقص مهارت‌های اجتماعی عامل تعیین‌کننده‌ای در افزایش مسایل روحی و ذهنی کودکان است (موت و همکاران، ۱۹۹۹؛ به نقل از رهنما و علیین، ۱۳۸۴). پاکزادیان اظهار می‌کند که مهارت‌های اجتماعی مورد نیاز زندگی جمعی، طی فرآیند اجتماعی شدن که یکی از ضرورت‌های زندگی انسان است کسب می‌شود، چون انسان موجودی فطرتاً اجتماعی است و در قالب ساختارهای اجتماعی شکل خواهد گرفت. رشد اجتماعی نه تنها در سازگاری با اطرافیان مؤثر است بلکه در آینده بر میزان موفقیت تحصیلی، شغلی و پیشرفت اجتماعی نیز مؤثر خواهد بود. همچنین وی اظهار می‌دارد که رفتار اجتماعی مناسب فقط از راه یادگیری آموخته می‌شود و با تمرین و تکرار عادت می‌شود (پاکزادیان، ۱۳۸۷).

یکی از معضلات امروز جامعه بشری عدم تحرک کافی و ضعف روابط اجتماعی است که خلاف فطرت وجود هر انسانی است (ماسن، ترجمه یاسایی، ۱۳۸۰). بر اساس نظریه پردازشگر اطلاعات اجتماعی تجارب حرکتی در رشد اجتماعی نقش بسزایی دارد (عمارتی، نمازی زاده، مختاری و محمدیان، ۱۳۹۰). یکی از این تجارب بازی است. بازی مجموعه حرکت‌ها و فعالیت‌های جسمی و ذهنی است که موجب شادی، لذت، و ارتباط با دیگران شده و در عین اینکه وسیله سرگرمی است جنبه آموزشی و سازندگی نیز دارد (جعفری، ۲۰۱۱). ماریا مونته‌سوری بازی را مدرسه بزرگی می‌داند که کودک در آن آموزش می‌یابد و نیروی بدنی، ذهنی و اجتماعی او رشد می‌کند و برای زندگی کردن از هر جهت آماده می‌شود (موثقی، ۱۳۸۰، به نقل از جعفری، ۱۳۹۰). جعفری و جعفری (۱۳۸۹) در تعریفی دیگر بازی را فرآیندی

چندبعدی می‌دانند که در خدمت تکامل و رشد کودک است و می‌تواند راهی جهت تخلیه انرژی‌های درونی کودک باشد و راه را برای یادگیری او هموارتر سازد؛ همچنین منجر به رشد اجتماعی و بهبود مهارت‌های ارتباطی کودک شود.

یکی از انواع بازی‌ها، بازی‌های آموزشی است که در دهه ۱۹۶۰ توجه بسیاری از رهبران آموزشی را به خود جلب کرد. کودکان در طی بازی‌ها- بویژه بازی‌های آموزشی- به مفاهیم ذهنی جدیدی دسترسی پیدا می‌کنند و مهارت‌های بیشتر و بهتری را کسب می‌کنند. آنها به کمک بازی با رنگ‌های مختلف، اشکال گوناگون و جهت‌های متفاوت آشنا می‌شوند و تجارب ارزنده‌ای را به دست می‌آورند؛ در حین بازی نیز مطالب آموختنی بدون فشار و با میل و رغبت فرا گرفته می‌شود (نقل از فیروزی، ۱۳۸۹).

در مورد نقش بازی در اجتماعی شدن نظرات متفاوتی وجود دارد. عده‌ای از محققان چون هی‌وود (۱۹۹۳)، ترجمه نمازی زاده و اصلانخانی، (۱۳۷۷) و گاریتا و همکاران^۱ (۱۹۹۸) معتقدند که مشارکت کودکان در فعالیت‌های گروهی و بازی با همسالان موجب رشد اجتماعی آن‌ها می‌شود (به نقل از پورشکوری شارمی، موحدی و عابدی، ۱۳۹۰). چوی^۲ (۲۰۰۰) در پژوهشی با عنوان آثار شناختی آموزش مهارت‌های اجتماعی در کودکان پیش دبستانی، دریافت که کودکان از طریق بازی در روابط با همسالانشان بهبود قابل توجهی کسب کرده‌اند (خرازی و دلگشایی، ۲۰۱۰، به نقل از جعفری، ۲۰۱۱). غنایی چمن‌آباد و کارشکی (۱۳۹۱) در پژوهش خود نشان دادند که حرکات موزون ورزشی بر رشد اجتماعی و هوش کودکان پیش دبستانی مؤثر است. مهدوی نیا و سماواتی (۱۳۸۰) بیان می‌کنند که آموزش کودکان در سال‌های اولیه زندگی از اهمیت خاصی برخوردار است. آموزش از طریق بازی یکی از روش‌های مهم برای یادگیری به شمار می‌آید و به کودکان یاد می‌دهد چگونه خود را برای روبه‌رو شدن و غلبه بر مشکلات آینده و حل آن‌ها کمک‌کنند. کودکان از طریق

1. Garita& al
2. Choy

بازی با جهان اطراف آشنایی پیدا می‌کنند و بین واقعیت و تخیل تفاوت قایل می‌شوند و توانایی‌های خود را به خوبی درک می‌کنند (به نقل از جعفری، ۲۰۱۱).

در حالی که عمارتی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهش خود دریافتند که بازی‌های دبستانی نسبت به فعالیت‌های معمول می‌تواند برنامه مناسبی برای رشد مهارت‌های ادراکی-حرکتی کودک باشد ولی ارتقای مهارت‌های اجتماعی کودکان نیازمند فعالیت‌های گروهی برنامه ریزی شده و ساختارمند می‌باشد. رضوانی نژاد (۱۳۷۵)، بیٹی^۱ (۱۹۹۴) و نوسی و شیم^۲ (۲۰۰۵) نیز افزایش رشد اجتماعی را از طریق فعالیت‌های بدنی و بازی ضعیف می‌دانند.

با توجه به مطالب و پژوهش‌های فوق و با توجه به پیچیدگی روابط اجتماعی در جوامع امروزی و گذر انسان از زندگی سنتی به سوی زندگی مدرن که ضرورت اجتماعی شدن را بیش از پیش نمودار می‌سازد؛ لزوم پرداختن به خصایص اجتماعی کودکان و عوامل مرتبط با آن بیش از پیش احساس می‌شود، بنابراین این پژوهش با هدف پاسخگویی به این سؤال که «آیا بازی‌های آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی مؤثر است؟» صورت گرفت.

روش پژوهش

از آنجا که در این پژوهش عناصر دستکاری شده و آثار مشاهده شده را می‌توان کنترل نمود همچنین می‌توان روابط بین متغیرها را در مورد جامعه گسترده تر نیز صادق دانست روش تحقیق در پژوهش حاضر روش آزمایشی است.

جامعه آماری مورد نظر عبارت است از: کلیه کودکان دوره پیش دبستانی شهر تهران که در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ در این مراکز مشغول به تحصیل بودند ۶۰ کودک به صورت خوشه ای چند مرحله ای به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل (هر گروه ۳۰ نفر) قرار گرفتند. بدین صورت که ابتدا از بین کلیه مناطق آموزش و پرورش شهر تهران یک منطقه (منطقه یک) بصورت تصادفی انتخاب شد، سپس از بین کلیه مراکز دوره پیش

1. Beaty

2. Nucci& Shim

دبستانی دخترانه و پسرانه، به صورت تصادفی دو مدرسه (یک مدرسه دخترانه و یک مدرسه پسرانه) انتخاب شدند، پس از انتخاب مدارس، از هر مدرسه دو کلاس و از هر کلاس ۲۰ نوآموز دوره پیش دبستانی (۶۰ نفر) به عنوان نمونه پژوهش انتخاب و بطور تصادفی در دو گروه ۳۰ نفری آزمایش و کنترل قرار گرفتند؛ و با استفاده از پرسشنامه مورد نظر پیش‌آزمون در مورد هر دو گروه آزمایش و کنترل اجرا شد. پس از اجرای پیش‌آزمون گروه آزمایش مدت ۸ هفته (هر هفته دو جلسه ۴۵-۳۰ دقیقه‌ای)، تحت تأثیر متغیر مستقل - بازی‌هایی چون: (۱) دستش ده، (۲) تکمیل تصویر، (۳) خاله بازی، (۴) کشیدن نقاشی با چشم بسته، (۵) تشکر، (۶) دو میچ یک میچ، (۷) گل بازی، (۸) پیدا کردن اشیاء، (۹) پیدا کردن اشکال هندسی - قرار گرفتند. پس از پایان جلسات آموزشی مجدداً آزمونی به عنوان پس‌آزمون در مورد هر دو گروه آزمایش و کنترل مورد اجرا قرار گرفت.

ابزار پژوهش

در این پژوهش مقیاس رشد اجتماعی واینلند^۱ به عنوان ابزار پژوهش مورد استفاده قرار گرفت.

مقیاس رشد اجتماعی واینلند اولین بار توسط فردی به نام ادگار^۲ در سال ۱۹۵۳ ساخته شد در مدرسه آموزشی واینلند منتشر شد که برای رشد اجتماعی ارتش آمریکا در جنگ جهانی دوم مورد استفاده قرار گرفت (پرستار، ۱۳۸۸). در سال ۱۹۶۵ مورد تجدید نظر قرار گرفت و آخرین بار نیز در سال ۱۹۸۴ مجدداً توسط اسپارو، بالا و سی چتی^۳ تجدید نظر شد. این مقیاس یکی از مقیاس‌های تحولی است که میزان توانایی فرد در برآوردن نیازهای عملی خود و قبول مسئولیت مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهد و یک دوره دوره سنی - تولد تا بالاتر از ۲۵ سالگی - را در برمی‌گیرد؛ تا ۱۲ سالگی برای هر سال، دارای سؤال‌های مجزا است ولی از ۱۲ سالگی به

1. Wineland
2. Edgar, A.D
3. Sparrow, Balla&Cichetti

بعد، بین ۱۲ تا ۱۵ سالگی، ۱۵ تا ۱۸ سالگی، ۱۸ تا ۲۰ سالگی، ۲۰ تا ۲۵ سالگی به بالا دارای سؤالهای مشترک است. با این حال معلوم شده است که کارآمدی آن در سنین پایین تر، بیشتر است. در هر ماده اطلاعات مورد نیاز، نه از طریق موقعیت های آزمون، بلکه از راه مصاحبه با والدین آزمودنی یا او به دست می آید.

اساس مقیاس بر این امر استوار است که فرد در زندگی روزمره توانایی انجام چه کارهایی را در حد عادت و به طور معمول دارد. ماده های قیاس به هشت طبقه خودیاری عمومی^۱، خودیاری در غذا خوردن^۲، خودیاری در لباس پوشیدن^۳، خودفرمانی^۴، اشتغال^۵، ارتباط زبانی^۶، جا به جایی^۷ و اجتماعی شدن^۸ تقسیم شده است. با توجه به نمره های شخص در مقیاس، می توان سن اجتماعی^۹ و بهره اجتماعی^{۱۰} را محاسبه کرد.

در نمره گذاری آزمون علامت (+) نشان آن است که کودک عمل مورد نظر را با موفقیت انجام می داده یا می دهد و یک نمره مثبت می گیرد. علامت (-) نشانه آن است که کودک عمل مورد نظر را نتوانسته است انجام دهد و نمره ای نمی گیرد. علامت (NO+) نشانه آن است که کودک فرصت انجام آن عمل را نداشته، اما اگر به او فرصت داده شود می تواند آن کار را انجام دهد. اگر (NO+) میان دو علامت مثبت قرار گیرد، یک نمره مثبت و اگر سؤالات بالایی و پایینی یکی مثبت و دیگری منفی باشد، نیم نمره مثبت می گیرد و اگر سؤالات بالایی و پایینی هر دو منفی باشد، نمره ای نمی گیرد. علامت (F+) نشانه آن است که اگر مشکل به وجود آمده، برای کودک رفع گردد قادر به انجام عمل مورد نظر خواهد بود که در این

1. Self help general (SA)
2. Self help Eating (SQ)
3. Self help Dress
4. Self Direction
5. Occupation
6. Communication
7. Locomotion
8. Sociality
9. Social Age
10. Social Quotient

صورت یک نمره مثبت می‌گیرد. علامت (F-) نشانه آن است که کودک معذوری غیرقابل برگشت دارد مانند قطع دست یا پا و... که در این صورت نمره ای نمی‌گیرد. علامت (\pm) نشانه آن است که گاهی کودک می‌تواند عملی را انجام دهد و زمانی دیگر نمی‌تواند آن را انجام دهد، که نیم نمره مثبت به او تعلق می‌گیرد (آناستازی، ۱۳۷۱؛ به نقل از زادشیر، استکی و امامی پور، ۱۳۸۸).

اعتبار و روایی مقیاس واینلند در مورد ۶۲۰ نفر در هر یک از گروه های سنی شامل ده مذکر و ده مؤنث از تولد تا ۳۰ سالگی، هنجاریابی و ضریب اعتبار یا بازآزمایی ۱۲۳ نفر، ۰/۹۲ گزارش شده است و فاصله بازآزمایی از یک روز تا ۹ ماه بوده است (لاریجانی، ۱۳۸۰، به نقل از زادشیر و همکاران، ۱۳۸۷). در پژوهش زادشیر و همکاران (۱۳۸۸) نیز اعتبار درونی آزمون به روش همسانی درونی از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۶۸ به دست آمده است.

یافته‌های پژوهش

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیربازی های آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی صورت گرفت؛ و داده های حاصل از اجرای پیش آزمون و پس آزمون در دو گروه آزمایش و گواه با استفاده از آزمون t و به وسیله نرم افزار اس پی اس مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

در بررسی کلی، نتایج پژوهش نشان داد کودکان پیش دبستانی که به بازی های آموزشی می پردازند از رشد اجتماعی بیشتری برخوردارند.

نتایج آزمون t نشان داد بین میزان رشد اجتماعی دانش آموزان دختر که در بازی های آموزشی شرکت داده شدند با میزان رشد اجتماعی دانش آموزان دختر که در بازی ها شرکت داده نشدند تفاوت معناداری وجود دارد.

همچنین بین میانگین رشد اجتماعی دانش آموزان پسر که در بازی های آموزشی شرکت داده شدند با میزان رشد اجتماعی دانش آموزان پسر که در بازی ها شرکت داده نشدند

تفاوت معناداری وجود دارد ولی بین میزان تأثیر بازی آموزشی بر رشد اجتماعی دانش آموزان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود ندارد.

جدول ۱. مقایسه میانگین رشد اجتماعی دختران گروه آزمایش و گواه

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t محاسبه شده	ضریب اطمینان
آزمایش	۳۰	۶۰	۲/۵۵	۲/۸۹	۰/۹۹
گواه	۳۰	۵۸	۱/۶۳		

همانطور که در جدول شماره ۱ مشاهده می شود تفاوت میانگین رشد اجتماعی محاسبه شده ۲/۸۹ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۰/۹۹ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) بزرگتر است. بنابراین فرض صفر رد می شود و تفاوت میان دو گروه آزمایش و کنترل در رشد اجتماعی معنادار است.

جدول ۲. مقایسه میانگین رشد اجتماعی پسران گروه آزمایش و کنترل

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t محاسبه شده	ضریب اطمینان
آزمایش	۳۰	۶۱	۲/۷۵	۴/۲۱	۰/۹۹
گواه	۳۰	۵۷/۵	۳/۶۳		

همانطور که در جدول شماره ۲ مشاهده می شود میانگین رشد اجتماعی محاسبه شده ۴/۲۱ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۰/۹۹ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) بزرگتر است. بنابراین فرض صفر رد می شود بدین معنی که تفاوت میان دو گروه آزمایش و کنترل معنادار است. بنابراین براساس نتایج بدست آمده بین میانگین رشد اجتماعی دانش آموزان پسر که در بازیهای آموزشی شرکت داده شدند با میزان رشد اجتماعی دانش آموزان پسر که در بازیها شرکت داده نشدند ، تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول ۳. مقایسه میانگین رشد اجتماعی دختران و پسران گروه آزمایش و کنترل

گروه	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	t محاسبه شده	ضریب اطمینان
آزمایش پسر	۳۰	۶۰	۲/۵۵	۱/۴۲	۰/۹۹
آزمایش دختر	۳۰	۶۱	۲/۵۷		

با توجه به جدول شماره ۳، از آنجا که t محاسبه شده ۱/۴۲ از مقدار t بحرانی با ضریب اطمینان ۰/۹۹٪ و درجه آزادی ۶۰ (۲/۶۷) کوچکتر است، فرض صفر رد نمی‌شود. به عبارت دیگر بین رشد اجتماعی دو گروه دختر و پسر که در بازی‌های آموزشی شرکت کرده‌اند، تفاوت معنادار وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

رشد کودک مجموعه‌ای از تغییرات جسمانی، روانی، اجتماعی، شناختی، هیجانی و رفتاری است که از دوره جنینی تا سال‌های نوجوانی اتفاق می‌افتد. این تغییرات کودکان را اشخاص منحصر به فردی می‌سازد. به صورت کلی رشد بشر، فرآیندی بی‌پایان در زندگی است. بنابراین در مطالعات مربوط به رشد کودک نباید فراموش کنیم که دوره زمانی جنینی تا نوجوانی مجزا از بقیه دوران رشد انسان نیست. روابط اجتماعی هنگام تولد آغاز می‌شود و در تعاملات روزانه بین نوزاد، والدین و پرستار بارز است. کودکان موجودات اجتماعی مجهز به مجموعه‌ای از رفتارهایی هستند که برای شروع و تسهیل تعاملات اجتماعی اهمیت دارند (موریسون، ۱۹۹۰؛ به نقل از جعفری، ۲۰۱۱).

رشد اجتماعی تحت تأثیر عوامل متعددی از جمله، خانواده، مدرسه، گروه دوستان، تلویزیون، جنسیت و نژاد، وضعیت اجتماعی-اقتصادی و فعالیت‌های حرکتی قرار دارد که نوع و چگونگی وضعیت آنها ممکن است سبب تسریع رشد اجتماعی یا برعکس کند آن شود (پاین، به نقل از آقاپور، جمشیدی‌ها و فرخی، ۱۳۸۵).

یکی از معضلات امروز جامعه بشری عدم تحرک کافی و ضعف روابط اجتماعی است که خلاف فطرت وجود هر انسانی است (ماسن، ترجمه یاسائی، ۱۳۶۸). با توجه به نظریه‌های

جعفری، ۲۰۱۱) مطالعات ایزومیل و گروبر در سال ۲۰۱۰ نشان می‌دهد که یک برنامه منظم تمرینی تربیت بدنی، اثرات مفیدی بر بهبود نتایج تحصیلی کودکان دارد (به نقل از رهبانفرد، ۱۳۸۹).

رسولی در سال ۱۳۸۸ به منظور بررسی تاثیر بازی درمانی بر تکامل اجتماعی کودکان ۴-۶ سال دچار تأخیر در تکامل اجتماعی مقیم شیر خوار گاه آمنه که بر اساس محاسبه مقیاس بلوغ اجتماعی واینلند برای کودکان گروه آزمون و شاهد نشان داده است که اختلاف میانگین سن اجتماعی کودکان گروه شاهد با گروه آزمون، پیش از بازی درمانی معنی دار نبوده است. در صورتیکه این اختلاف میانگین در دو گروه شاهد و آزمون بعد از بازی در مانی معنی دارمی باشد. یعنی بازی درمانی سبب افزایش سن اجتماعی کودکان گروه آزمون گردیده است.

با توجه به نتایج پژوهش های فوق، که با نتایج پژوهش حاضر همسو است و نتایج پژوهش را مورد تأیید قرار می‌دهد، می‌توان گفت بازی های آموزشی بر رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی مؤثر است و موجب رشد اجتماعی آنها می‌شود.

با توجه به نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر، پیشنهاد می‌شود که تحقیق حاضر در سطح استانها و سطح کشور اجرا شود تا تصویری روشن از کاربرد بازیهای آموزشی در مهارت و رشد اجتماعی ارائه شود. از آنجائی که این پژوهش به مقطع پیش دبستانی اختصاص دارد، پیشنهاد می‌شود که در سایر پایه های ابتدایی نیز اثر کاربرد بازیهای آموزشی در یادگیری دروس مختلف و مهارت ها و رشد اجتماعی دانش آموزان دوره ابتدایی بررسی گردد. پیشنهاد می‌گردد با توجه به ارتباط متقابل و تعامل سازنده مدرسه و اجتماع و نقش مهم آن در پرورش اجتماعی دانش آموزان، در خصوص فضای فرهنگی- اجتماعی مدارس و شیوه های انطباق محتوی، اهداف و روش های تربیت اجتماعی مدرسه با واقعیت های جامعه تحقیقات بیشتر و کامل تری صورت گیرد. در این پژوهش تأثیر بازی های آموزشی بر رشد اجتماعی مورد بررسی قرار گرفت. بدیهی است می‌توان تأثیر بازیهای آموزشی را بر سایر مهارتهای کودکان از جمله مهارتهای جسمی، اجتماعی، ذهنی، خلاقیت و تحصیلی مورد پژوهش قرار داد.

- رهبانفرد، حسن. (۱۳۸۹). تأثیر یک برنامه حرکتی دانش آموزان پسر عقب مانده ذهنی آموزش پذیر ۱۰-۱۲ ساله شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- رهنما، اکبر. علیین، حمید. (۱۳۸۴). مقایسه رشد اجتماعی دانش آموزان شاهد و غیرشاهد شهر تهران. دانشور رفتار. ۱۲(۱۵). ۳۳-۴۴.
- رمضانی نژاد، رحیم. (۱۳۷۵). مقایسه صفات شخصیتی دانشجویان ورزشکار و غیرورزشکار مرد دانشگاه گیلان. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان.
- زادشیر، فرزانه. (۱۳۸۷). مقایسه قضاوت اخلاقی و رشد اجتماعی دانش آموزان دبستان های غیرانتفاعی تحت تعلیم آموزش قرآن به روش حفظ با معانی و سایر مدارس غیرانتفاعی. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز.
- زادشیر، فرزانه. استکی، مهناز. امامی پور، سوزان. (۱۳۸۸). مقایسه قضاوت اخلاقی و رشد اجتماعی دانش آموزان دبستان های غیرانتفاعی تحت تعلیم آموزش قرآن به شیوه حفظ با معانی با غیرانتفاعی عادی. روانشناسی کاربردی، ۳(۱۰/۲)، ۲۵-۴۷.
- شفیع آبادی، عبدالله. (۱۳۸۷). راهنمایی و مشاوره کودک (مفاهیم و کاربردها). تهران: سمت.
- عمارتی، فرشته سادات. نمازی زاده، مهدی. مختاری، پونه. محمدیان، فاطمه. (۱۳۹۰). تأثیر بازی های دبستانی منتخب بر رشد ادراکی- حرکتی و رشد اجتماعی دختران ۹-۸ سال. پژوهش در علوم توانبخشی، ۷(۵)، ۶۷۳-۶۶۱.
- غنائی چمن آباد، علی. کارشکی، حسین. (۱۳۹۱). تأثیر آموزش حرکات موزون ورزشی بر هوش و رشد اجتماعی کودکان پیش دبستانی. افق دانش، ۱۸(۴)، ۲۰۳-۲۰۷.
- فیروزی، امیر. (۱۳۸۹). بررسی اثرات فعالیت های بدنی و بازی های پرورشی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دوره ابتدایی. طرح جامع آموزش و پرورش آذربایجان غربی.
- ماسن، پاول هنری. کیگان، جروم. هوستون، آلتا کارول. کانجر، جان جی وی (۱۳۸۰). رشد و شخصیت کودک. ترجمه: یاسایی، مهشید. تهران: مرکز. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ندارد)
- هی وود، کاتلین ام. (۱۳۷۷). رشد و تکامل حرکتی در طول عمر. ترجمه: نمازی زاده، مهدی. اصلانخانی، محمدعلی. سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی. (تاریخ انتشار به زبان اصلی، ۱۹۹۳)

- Beaty.L.A.(1994). Psychological factor and academic success of visually impaired students. *Journal of visual impairment and Blindness. Review*, 26,3, 131139.
- Garita., Ann., Ewaldsson., William., Coraso.(1998). Play and games in the peer culture of preschool and preadolescent children An Interpretative Approach. *Journal of Child Research*.5, 377.
- Nucci, C., Shim,K.,Y.(2005). Improving socialization through sport. *Physical Educator*.Indianapolis, 62(3), 123.

